

УДК 94(438); 94(476)«1918/1939»
DOI: 10.31651/2076-5908-2024-1-154-160

Катерина СОЛЯНИК

аспірантка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4480-5102>
e-mail: katerinkasolyanik@gmail.com

ДИНАМІКА ОПОЗИЦІЙНИХ НАСТРОЇВ У «СХІДНИХ КРЕСАХ» ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БІЛОРУСЬКОГО РУХУ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1918–1939 рр.

Анотація. Мета дослідження полягає в глибокому аналізі опозиційних настроїв у білоруському суспільстві під час міжвоєнного періоду 1918–1939 рр., зосереджуючись на особливостях даного регіону. Дослідження спрямоване на розкриття історичного контексту, визначення ключових фігур та організацій, що визначали опозиційні тенденції, розгляд важливих подій та їх вплив на формування національної ідентичності білоруського народу. **Наукова новизна** результатів дослідження полягає у розширенні розуміння історії Білорусі, особливо між Першою та Другою світовими війнами. Дослідження присвячене детальному аналізу опозиційних настроїв та національно-визвольного руху, що виникли в цей період. Авторка прагне виокремити ключові організації та події, які вплинули на формування національної свідомості білоруського народу. **Висновки.** Дослідження опозиційних настроїв білоруського суспільства в міжвоєнний період розкриває ряд ключових аспектів історії цієї країни, зокрема і несхожість національно-визвольного руху з рухами в інших країнах. Опозиційність виникла в умовах складного політичного та соціокультурного середовища Другої Речі Посполитої, де білоруські землі стали ареною боротьби за національні права. Важливо визначити, що опозиційний рух був мінливим та різнобарвним, об'єднуючи різноманітні політичні та культурні групи. Участь різних лідерів та організацій визначила спроби створення автономії та розвитку білоруської ідентичності. Культурне відродження грало ключову роль у формуванні національної свідомості, але боротьба з польською адміністрацією і політикою асиміляції ставила численні виклики перед опозиційним рухом. Здобуття автономії для білоруських земель було спробою змінити політичний пейзаж регіону, але її відміна створила ще більші складнощі для цього регіону. Незважаючи на це, опозиційні настрої визначали долю національного відродження, що відіграло важливу роль у пізнішому розвитку білоруського суспільства.

Ключові слова. Національно-визвольний рух, Друга Річ Посполита, білоруське суспільство, міжвоєнний період, культурне відродження, польсько-білоруські взаємини, політичні партії, культурно-освітня діяльність.

Kateryna SOLIANYK

PhD student of the Department of World History and International Relations,
Bogdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4480-5102>
e-mail: katerinkasolyanik@gmail.com

DYNAMICS OF OPPOSITIONAL SENTIMENTS IN THE «EASTERN BORDERLANDS» OF THE SECOND POLISH REPUBLIC: FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE BELARUSIAN MOVEMENT IN THE INTERWAR PERIOD 1918–1939

Abstract. The purpose of the research is to conduct an in-depth analysis of opposition sentiments in Belarusian society during the interwar period of 1918–1939, focusing on the peculiarities of this region. The research aims to uncover the historical context, identify key figures and organizations that defined opposition trends, and examine significant events and their impact on the formation of the national identity of the Belarusian people. **The scientific novelty** of the research results lies in expanding the understanding of Belarusian history, especially between the First and Second World Wars. The study is dedicated to a detailed analysis of opposition sentiments and the national liberation movement that

*emerged during this period. The author seeks to identify key organizations and events that influenced the formation of the national consciousness of the Belarusian people. **Conclusions.** Researching oppositional sentiments in Belarusian society during the interwar period reveals several key aspects of the country's history. Oppositionality arose in the complex political and socio-cultural environment of the Second Polish Republic, where Belarusian lands became the arena for the struggle for national rights. It is important to note that the national liberation movement was diverse, uniting various political and cultural groups. The involvement of different leaders and organizations defined attempts to establish autonomy and develop Belarusian identity. Cultural revival played a crucial role in shaping national consciousness, but the fight against the Polish administration and assimilation policies posed numerous challenges to the opposition movement. The quest for autonomy for Belarusian lands aimed to alter the political landscape of the region, but its annulment brought about difficulties. Nevertheless, oppositional sentiments determined the fate of national revival, playing a significant role in the subsequent development of Belarusian society.*

Key words: National Liberation Movement, Second Polish Republic, Belarusian society, interwar period, cultural renaissance, Polish-Belarusian relations, political parties, cultural and educational activities.

Постановка проблеми. Завершення Першої світової (1918) та радянсько-польської війн (1921) остаточно утвердило кордони Другої Речі Посполитої. За умовами Ризького мирного договору до Польщі відійшли Гродненська губернія, Новогрудський, Пінський, частина Слуцького, Мозирського та Мінського повітів Мінської губернії, Лідський, Ошмянський, Дісенський повіти Віленської губернії. В 1920–1921 рр. у Західній Білорусі був введений, прийнятий у II Речі Посполитій, адміністративно-територіальний поділ і утворено 4 воєводства – Поліське, Новогрудівське, Віленське та Білостоцьке. Польська адміністрація розглядала західнобілоруські землі як власні, а етнокультурну відмінність місцевого населення – як наслідок русифікації. В польських державних документах назва «Західна Білорусь» навіть не використовувалася, а замість неї у вжитку було поняття «східні креси», тобто території, що включали білоруські, українські і частину литовських земель.

У цей період на території Другої Речі Посполитої білоруське населення зіштовхнулося з низкою викликів у контексті національно-визвольної боротьби. Однією з ключових проблем було обмеження та тиск на населення, відчутні у зв'язку з політикою колонізації та репресивними заходами, що ускладнювали збереження білоруської самосвідомості. Незважаючи на те, що при укладанні Ризького договору поляки гарантували національним меншинам право на розвиток власних мови та культури.

Розподіл території Речі Посполитої також створював виклик, оскільки білоруські землі були частиною складного політичного утворення, де конфлікти інтересів часто перетиналися із національними питаннями. Суттєва проблема полягала також в тому, як саме національно-визвольний рух реагував на спроби змін у політичній структурі та чи вдавалося взагалі досягти конкретних політичних результатів у напрямі захисту білоруської ідентичності. Взаємодія з польською владою та спротив опозиційних груп визначали динаміку національно-визвольного руху, а втілення ідей автономії ставило питання про майбутнє білоруських земель у межах Другої Речі Посполитої.

Завданням білоруського населення було не лише вираження опозиційних настроїв, але й знаходження стратегій впливу на політичні та соціокультурні зміни. Результати цих зусиль визначили подальший розвиток національного руху та його внесок у становлення сучасної білоруської ідентичності. Питання опозиційних настроїв та боротьби за національні права є ключовим для розуміння того, як білоруське населення реагувало на політичні та соціокультурні трансформації, а також як впливало на формування національної ідентичності. Аналіз цих аспектів допомагає краще розкрити комплексні взаємини між етнічними групами та різні сторони соціально-політичного співтовариства у складі Другої Речі Посполитої. Таке дослідження важливе для розбудови повного історичного образу подій та їх впливу на подальший розвиток білоруського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографія опозиційних настроїв білоруського населення у складі Другої Речі Посполитої міжвоєнного періоду є суперечливою та різноманітною, передусім тому, що представлена дослідниками обох країн – Польщі та Білорусі. Проблеми, що виникали на території білоруських земель,

включаючи питання національного самовизначення, культурного відродження, політичної незалежності та соціально-економічного розвитку, знайшли відображення в різних дослідженнях. Вивченню теми динаміки опозиційних рухів у «східних кресах», зокрема, білоруським питанням займалися такі дослідники, як К. Курза [1], Р. Вапінський [2], А. Массі [3], П. Ольстовський [4], Е. Кірвел [5; 6], Е. Подгайна [7], В. Папроцька [8; 9] та інші.

Мета статті – аналіз взаємодії білоруського опозиційного руху із соціокультурним оточенням. Результати дослідження покликані розширити наше розуміння малознаних аспектів історії Білорусі в міжвоєнний період, зосереджуючись саме на динаміці опозиційних рухів. Це дозволить врахувати різноманіття та складність відносин між різними соціокультурними групами у контексті боротьби за національну свободу та автономію. Дослідницький фокус спрямований на розкриття історичного контексту, визначення ключових фігур та організацій, що визначали опозиційні тенденції, реконструкцію важливих подій та їхній вплив на формування національної ідентичності білоруської спільноти.

Виклад основного матеріалу. Позбавлення політичних прав, національні утиски населення, скрутне соціально-економічне становище стали об'єктивними умовами для розгортання опозиційної боротьби населення Західної Білорусі як проти польського, так і пізніше радянського керівництва. В цьому регіоні існували дві основні форми боротьби – легальна та нелегальна. До останньої відносилися, зокрема, партизанські рухи та страйки, а до легальної – створення політичних партій та організацій, культурно-просвітницька діяльність. Загалом, опозиційна діяльність білоруського суспільства на цих територіях відбувалася в рамках поділу на різні політичні течії – ліворадикальну, націонал-демократичну, полонофільську. Представники лівих радикалів намагалися змінити політичний устрій тільки революційними методами, обираючи нелегальні методи боротьби та звертаючи окрему увагу не лише на національні питання своєї діяльності, а й на соціальні. Важливим складником суспільно-політичного життя Західної Білорусі були й «легальні» форми діяльності, які практикували білоруські національно-демократичні та полонофільські організації.

До націонал-демократичного руху можна віднести низку білоруських політичних організацій, таких як Білоруська християнська демократія, Білоруський християнський союз, група В. Годлевського «Білоруський фронт», та Православне білоруське демократичне об'єднання. Характерною рисою руху було те, що всі ці організації прагнули об'єднати білоруські землі та встановити незалежну Білоруську державу, слідуючи європейським прикладам республіканської форми влади. В цілому, ця течія вважала зразковою політичною програмою «Третю статутну грамоту Білоруської народної республіки від 25 березня 1918 року», а дату проголошення БНР намагалася закарбувати серед населення у формі щорічного святкування [10].

Найбільш впливовою партією націонал-демократичного руху була Білоруська християнська демократія. Її історія розпочалася у травні 1917 р., коли різноманітні послідовники білоруського національного руху об'єдналися в Християнсько-демократичне об'єднання, на чолі з Фабіаном Абрантовичем. Декілька років це було звичайне об'єднання католицьких священників, які в своїй духовній практиці використовували білоруську мову і лише в 1926 р., на хвилі радикалізації білоруського руху в II Речі Посполитій, було прийнято партійну програму та сформовано центральний комітет партії, до якого увійшли Вацлав Ластовський, Олександр Чарняховський та Вінцент Годлевський [9, с.18].

Білоруська християнська демократія (БХД) виступала як важливий політичний гравець, активно залучений до процесів формування білоруської ідентичності та національної свідомості. Організація була відома спрямованістю на християнські цінності та демократичні принципи. Саме вона прагнула визначити політичний та культурний образ білоруського народу, підкреслюючи роль християнських цінностей у цьому процесі. Вона активно працювала над розвитком освіти, культури та соціальних ініціатив, сприяючи становленню білоруського суспільства як незалежного суб'єкта. Важливою рисою БХД була спроба створити єдиний національний образ, який поєднував білоруську культуру,

християнські цінності та ідеї демократії. Її участь у міжнародних та національних подіях сприяла підвищенню престижу та визнання білоруської ідентичності в умовах складного політичного середовища міжвоєнного періоду. У політичному плані БХД була прихильницею легальних парламентських форм боротьби, а її ідеалом була білоруська незалежна демократична республіка. Своїми геополітичними союзниками білоруські християнські демократи вважали литовців та українців.

У січні 1936 р., після тривалих внутрішньопартійних дискусій була розроблена більш радикальна програма білоруських християнських демократів, а партія була перейменована в Білоруський Народний Союз. В її новій програмі відчувався дух епохи, адже організація визнавала лише демократичні гасла рівності та суспільної справедливості, виступаючи проти будь-яких форм диктатури – капіталізму, фашизму та комунізму. Найближче ідеологічно спорідненою з нею був Білоруський Союз Селян, що чітко підкреслював свою класову та народну приналежність, виносячи на перший план сільськогосподарські питання [9, с. 19]. Певне зближення з лівими організаціями викликало критику партії з боку В. Годлевського, який на той час став лідером християнських демократів. Вони почали видавати газету «Білоруський фронт», в якій закликали білоруських активістів відмовитися від участі в цій партії, під егідою того, що це не їх шлях і це не характерно для білоруського народного руху.

Білоруські націонал-демократичні організації які були прихильниками незалежності Білорусі, ставали об'єктами різкої критики з боку білоруського пропольського руху. Представники цього напрямку висловлювали ідеї співпраці з польськими владними колами для досягнення певних національно-культурних та політичних поступок для всього західнобілоруського суспільства, навіть ціною повної відмови від незалежності. Першою такою організацією на території II Речі Посполитої був «Білоруський національний (або політичний) комітет», утворений у Варшаві 1920 р. До його складу входили В. Адамович (старший), Є. Міткевич, Я. Сянкевич та ін. Ініціював створення Союзу відомий білоруський полонофільський активіст Павло Алексюк, який фактично був його головою. Відповідно до партійної програми, організація прагнула розвивати білоруську національну самосвідомість в поєднанні з польською, виступала за автономію та приєднання території Східної Білорусі до II Речі Посполитої. Важливим аспектом діяльності організації був її яскравий антибільшовизм, але попри це значного політичного успіху серед населення партія не мала й припинила діяльність у 1922 р. [11 с. 214].

Перехід білоруських депутатів у сеймі 1924 р. в опозицію до польського уряду, зростання прокомуністичного партизанського руху на так званих «східних кресах» та посилення державної колонізації білоруського населення лише збільшили радикальні та антипольські настрої у суспільно-політичному житті. Саме ці обставини створили передумови для активізації політичних груп, що протиставлялися загальній радикалізації суспільства та пропагували б лояльність до уряду. Відтак 21 вересня 1924 р. декілька пропольських активістів скликали у Вільно «Конференцію представників білоруських демократичних партій, селянства та інтелігенції», результатом якої було утворення нової полонофільської організації – Тимчасової білоруської ради, яку очолили А. Павлюкевич, В. Більдзюкевич та Г. Конопацький.

Тимчасовий характер організації пояснювався тим, що вона мала підготувати і скликати «З'їзд Західної Білорусі», на якому і мали б обрати постійних представників регіону в II Речі Посполитій. Сама ж організація виступала за національне зрівняння всіх жителів «східних кресів» і закликала білорусів бути лояльними до польського керівництва. Програмні документи організації передбачали утворення автономії західнобілоруських земель, проте не уточнювали її особливостей, а також передбачали проведення земельної реформи та відмову від польських військових поселень на території регіону. Однак у лютому 1925 р. відбувся розкол організації, що в подальшому призвело до посилення впливу А. Павлюкевича та утворення ще однієї полонофільської організації, яка втім не мала широкого впливу на суспільство, – Центрального комітету із білоруських справ. До проводу останнього входили В. Адамович (старший), В. Адамович (молодший), В. Федоров, Ф. Цявловський, Є. Міткевич, Я. Шурпа та ін. [11, с. 216].

На зламі 1920–30-х рр. до пропольської політики перейшли і деякі відомі представники білоруського національно-визвольного руху в Західній Білорусі. Цей перехід був зумовлений тим, що за допомогою санаційної політики було розгромлено Білоруську селянсько-робітничу громаду і деякі її активні учасники були змушені піти на компроміс з владою для збереження вже існуючих культурних та освітніх інститутів. Щодо культурно-освітнього протистояння, то воно не відзначалося значною інтенсивністю боротьби. З одного боку, польська адміністрація сприяла розвитку саме польської культури та освіти в регіоні, спрямовуючи зусилля на посилену колонізацію білоруського населення. З іншого – національно-визвольний рух та білоруські культурні організації намагалися зберегти та розвивати білоруську мову, традиції та ідентичність. Національно-визвольний рух активно підтримував культурні ініціативи, спрямовані на відновлення та утвердження білоруської культурної спадщини. Освітні заклади, літературні гуртки, театри та видавництва відігравали ключову роль у підтримці національної ідентичності. Польська адміністрація розглядала культурні ініціативи білоруського населення з певною недовірою та намагалася обмежити їхню діяльність. Багато білоруських освітян та культурних діячів зіштовхнулися з тиском та репресіями з боку польських владних структур. Це культурно-освітнє протистояння було складовою частиною загального суспільно-політичного конфлікту та визначало долю білоруського суспільства в розмаїтті політичних, етнічних та культурних динамік того часу [9, с. 21].

Важливу роль в ньому відіграло Товариство Білоруської Школи (ТБШ), створене 1921 р. такими громадсько-політичними діячами, як А. Станкевич та Б. Тарашкевич, з метою поширення та допомоги просвітництва і розширення білоруських шкіл в регіоні. За період своєї роботи товариство завоювало велику любов та повагу серед населення. Вони піднімали рівень освіченості населення, відвойовували білоруські школи, створювали бібліотеки, хати-читальні, організовували художню самодіяльність, видавали книжки та інше. Заслугою товариства була не лише просвітницька діяльність, а й те, що в цій не легкій для білоруського суспільства та ідентичності часи вони підготували та виховали велику кількість білоруських інтелігентів – Г. Ширма, М. Танк, В. Тавлай, П. Пестрак та багато інших [8, с. 5].

Окрім Товариства Білоруської Школи, існували також організації, що брали активну участь у культурно-освітньому спротиві. Вони відігравали значущу роль у формуванні та утриманні білоруської національної та культурної ідентичності. Ці організації виступали в рамках білоруського національно-культурного руху спротиву та спрямовували свою діяльність на різні сфери суспільства. До них належать: Білоруське товариство аграрних економістів та агрономів, Книгознавче товариство імені Францішка Скоринського, Білоруське історичне товариство, Географічне товариство [8].

Одним з не зовсім легальних видів національно-визвольної боротьби білоруського суспільства були партизанські рухи. У міжвоєнний період, зокрема після Ризького мирного договору 1921 р., вони відігравали важливу роль у боротьбі західнобілоруського суспільства проти польського та радянського урядів. Основні партизанські формування в цьому регіоні були пов'язані з політичними партіями та спрямовувалися на захист прав білоруського народу та його культурних традицій. Однією з перших організацій, що повстала зі стихійного селянського руху стала Білоруська селянська партія «Зеленого Дуба», військово-політична організація, основною метою якої була антирадянська та антипольська діяльність задля створення незалежної Білоруської держави. Основну частину організації склали селяни, які, на думку організаторів, є окремою політичною силою та мають вирішити подальшу долю білоруської держави. Активну участь приймали жителі міст та сіл, білоруська сільська інтелігенція, зокрема, такі відомі керівники, як В'ячеслав Адамович – отаман Деркач, Володимир Княсевич-Грач, Іван Пешка – Густоліс, Микола Кривошеїн – Корч. У середині 1920-х рр. партизанським рухом було проведено більше 300 операцій проти польського керівництва, що змусило останнє ввести надзвичайний стан в регіоні [12].

Одні з перших формувань з'явилися ще в царські часи (1910) та існували як поліське зібрання студентської молоді для організації сільських кооперативів, збирання пісень,

переказів та іншої народної творчості. За свідченнями польської поліції, вони склалися з місцевих жителів та нараховували біля 500 бійців. Деякі польські газети характеризували їхню діяльність як «креси у вогні». Саме вони стали важливим елементом національно-визвольної боротьби та сприяли утвердженню білоруської ідентичності в умовах труднощів того часу [12, с. 156].

Висновки. Дослідження опозиційних настроїв білоруського суспільства в міжвоєнний період розкриває низку ключових аспектів історії цієї країни, зокрема і несхожість національно-визвольного руху західних білорусів з рухами в інших країнах. Опозиційність виникала в умовах складного політичного та соціокультурного середовища Другої Речі Посполитої, де білоруські землі стали ареною боротьби за національні права. Важливо зазначити, що національно-визвольний рух був мінливим та різнобарвним, об'єднуючи різноманітні політичні та культурні напрями. Участь різних лідерів та організацій визначила спроби створення автономії та розвитку білоруської ідентичності.

Культурне відродження відіграло ключову роль у формуванні національної свідомості, але боротьба з польською адміністрацією і політикою асиміляції ставила численні виклики перед опозиційним рухом. Питання здобуття автономії або ж незалежності для білоруських земель було спробою змінити політичний пейзаж всього регіону. Незважаючи на це, опозиційні настрої визначали долю національного відродження, що відіграло важливу роль у пізнішому розвитку білоруського суспільства.

Створення різноманітних політичних організацій, таких як Білоруська християнська демократія, Білоруський християнський союз, група «Білоруський фронт», свідчить про різноманіття стратегій національно-визвольного руху. Культурно-освітні ініціативи, такі як Товариство Білоруської Школи, спрямовувалися на збереження та розвиток білоруської культури та освіти. Західнобілоруське суспільство активно протистояло тискам і виявляло національний опір у своїй боротьбі за права та автономію в умовах складного політичного контексту міжвоєнного періоду.

Список літератури

1. Kurza K. Ujednoczenie dyskursów w państwie unaradawiającym: ugrupowania rządzące wobec ludności białoruskiej w II Rzeczypospolitej. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*. 2020. S. 67–93. DOI:10.12775/SDR.2020.2.04.
2. Wapiński R. Polska i jej mieszkańcy w wyobrażeniach społecznych po odzyskaniu niepodległości (do 1939 r.). *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*. 1994. Z. 2–3. S. 271–279.
3. Massis E. Próby wykształcenia tożsamości narodowej u ludności słowiańskiej na Polesiu w pierwszych latach II Rzeczypospolitej Polskiej (1920–1928). *Adeptus*. 2015. Nr. 5. S. 1–18. DOI: 10.11649/a.2015.003.
4. Olstowski P. Separatyzm, dzielnicowość i unifikacja w II Rzeczypospolitej (1918–1939). *Problemy integracji państwa i społeczeństwa po odzyskaniu niepodległości*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2020. S. 733–743. DOI: 10.4467/20844069PH.20.040.12494.
5. Kirwiel E. Cechy charakterystyczne obszaru Kresów Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej okresu międzywojennego. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Politologia*. 2006. S. 93–105.
6. Kirwiel E. Życie polityczne mniejszości żydowskiej na Kresach Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej w okresie międzywojennym. *Zarys problematyki Wschód Europy*. 2017. Z. 3. S. 121–136. DOI: 10.17951/we.2017.3.1.121.
7. Podgajna E. Słowiańskie mniejszości narodowe w myśli politycznej ruchu ludowego w okresie międzywojennym. *Wschód Europy*. 2021. Z. 7. Nr. 1. DOI: 10.17951/we.2021.7.1.191–210.
8. Paprocka W. Białoruskie organizacje społeczno-kulturalne na kresach wschodnich w I i II Rzeczypospolitej. *Etnografia polska*. 1999. T. XLIII. Z. 1–2. S. 5–20.
9. Paprocka W. Ludność białoruska a polska polityka mniejszościowa w okresie międzywojennym. *Etnografia polska*. 1995. T. XXXIX: 1995. Z. 1–2. S. 5–32.
10. Mironowicz E. Powstawanie państwa białoruskiego. Od republiki ludowej do republiki sowieckiej. URL: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/12979/1/E_Mironowicz_Powstanie_panstwa_bialoruskiego.pdf.
11. Горб С. Політичні партії та організації білорусів у Другій Речі Посполитій (1918–1926 pp.). *Гілея*. 2013. Вип. 72. С. 212–217.

12. Стужинська Н. Білорусь бунтівна: з історії збройного антирадянського спротиву в 20-ті рр. XX століття URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Stuzhynska_Nina.
13. Gomółk K. Białoruskie instytucje kulturalno-oświatowe w II Rzeczypospolitej. *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. 1998. Z. 9. S. 140–148.

References

1. Kurza, K. (2020) Unification of Discourses in a Nation-Building State: Ruling Groups towards the Belarusian Population in the Second Polish Republic. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej [Studies in the History of Russia and Central and Eastern Europe]*, 67–93 [in Polish].
2. Wapiński, R. (1994) Poland and Its Inhabitants in Social Imaginations after Independence Restoration (up to 1939). *Komunikaty Mazursko-Warmińskie [Masurian-Warmian Statements]*, 2–3, 271–279 [in Polish].
3. Massis, E. (2015) Attempts to Form National Identity among the Slavic Population in the Polesie Region in the First Years of the Second Polish Republic (1920–1928). *Adeptus*, 5, 1–18 [in Polish].
4. Olstowski, P. (2020) Separatism, Regionalism, and Unification in the Second Polish Republic (1918–1939). Issues of State and Society Integration after Independence Restoration. *Issues of State and Society Integration after Independence Restoration*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego [Jagiellonian University Publishing House], 733–743 [in Polish].
5. Kirwiel, E. (2006) Characteristics of the North-Eastern Borderlands of the Second Polish Republic in the Interwar Period. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska [Annales University Mariae Skłodowska-Curie], Politologia*, 93–105 [in Polish].
6. Kirwiel, E. (2017) The Political Life of the Jewish Minority in the North-Eastern Borderlands of the Second Polish Republic during the Interwar Period. *Zarys problematyki Wschód Europy. [Outline of the problem of Eastern Europe]*, 3, 121–136 [in Polish].
7. Podgajna, E. (2021) Slavic National Minorities in the Political Thought of the People’s Movement during the Interwar Period in Eastern Europe. *Wschód Europy [Eastern Europe]*, 7 (1), 191–210 [in Polish].
8. Paprocka, W. (1999) Belarusian Public and Cultural Organizations on the Eastern Borderlands in the Second Polish Republic. *Etnografia polska [Polish ethnography]*, XLIII: 1–2, 51–72 [in Polish].
9. Paprocka, W. (1995) Belarussian population and Polish minority policy in the interwar period. *Etnografia Polska [Polish ethnography]*, 1–2, 5–32 [in Polish].
10. Mironovich, E. (2010) The Formation of the Belarusian State: From the People’s Republic to the Soviet Republic. URL: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/12979/1/E_Mironowicz_Powstanie_panstwa_bialoruskiego.pdf [in Ukrainian].
11. Horab, Y. (2013) Political Parties and Organizations of Belarusians in the Second Polish Republic (1918–1926). *Hileia*, 72, 212–217 [in Ukrainian].
12. Stuzhynska, N. (2012) Belarus rebellious: from the history of armed anti-soviet resistance in the 1920s URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Stuzhynska_Nina [in Ukrainian].
13. Gomolk, K. (1998) Belarusian Cultural and Educational Institutions in the Second Polish Republic. *Białoruskie Zeszyty Historyczne [Belarusian Historical Notebooks]*, 9, 140–148 [in Polish].

Надійшла до редакції / Received: 10.04.2024
Схвалено до друку / Accepted: 03.06.2024

